

OSMAN ATTİLÂ'NIN ŞİİRLERİNDE TEMA-II TOPLUMSAL TEMALAR

Abdullah ŞENGÜL*

ÖZET

Cumhuriyet devri şair ve yazarları arasında yer alan Osman Attilâ, eli altı yıllık ömrünün büyük bir kısmında şiirle uğraşmıştır. Halkevleri ve Ülkü Mecmuası onun için okul olmuştur. Şiirlerinde “ben”e yönelik temalar ilk kitabından itibaren ağırlıkla işlenir. Zamanla “toplumsal” temalara doğru bir yöneliş olduğu görülür.

Anahtar Kelimeler: Osman Attilâ, şiir, tema, toplum

Theme in the poets of Osman Attilâ-II Societal Themes

ABSTRACT

Osman Attilâ who is among poets and authors of Republic period, has concerned with poems a great part of a fifty-six-year-old life. Halkevleri and Ülkü Mecmuası have been an “ecole” for him. From his first book on, themes which are directed towards “ego” are treated largely in his poems. But as time passed, a tendency towards social themes is seen in his works.

Key words : Osman Attilâ, poem, theme, society

***

I. GİRİŞ

Osman Attilâ'nın ilk kitabında ‘ben’e yönelik temalar ağırlıktadır. ‘Toplumsal’ temalara doğru yöneliş, sonraki yıllardadır. Osman Attilâ'daki bu değişimi onun ferdi tecrübesi ile açıklamak mümkündür. Ankara'da bulunduğu kültürel çevre ve sonraki yıllarda siyasete ilgi duyması, toplumsal meselelerle daha içli-dışlı olmasını sağlamıştır.

---

* Yard. Doç. Dr.; Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (asengul@aku.edu.tr)

II. Toplumsal temalar

Osman Attilâ'nın yaşadığı sosyal çevre, aldığı eğitim ve yaratılışındaki sanatçı duyarlığı onu toplum meselelerine yöneltmiştir. Siyasete atılması ve milletvekilliği döneminde halkla iç içe oluşu da şüphesiz onun sanatı üzerinde etkili olmuştur. Bütün bunlarla beraber, Osman Attilâ'nın tesirinde kaldığı şairlerin genel manada memleketçi bir edebiyat vücuda getirmiş olmaları da gözden uzak tutulmamalıdır.

Osman Attilâ'nın şiirlerinde ağırlıklı olarak işlenen memleket sevgisi, tabiat (toprak), kahramanlık ve Atatürk sevgisi gibi temalar, sanatkârın toplumcu kimliği ile ön plâna çıkmasını sağlar.

IIa. Memleket sevgisi

*Işıklı saç dalga dalga,
Kırpikleri bir hoş gölge,
Şehir şehir, bölge bölge,
Kerem olmak işten değil.* (Attilâ 1975: 104)

dörtlüğünde olduğu gibi, memleket temasını şiirlerinin ana teması hâline getiren ve ona “memleket şairi” unvanını kazandıran Osman Attilâ'da bu sevginin kaynakları üzerinde düşünmeye çalışalım. Özellikle yaşadığı sosyal çevre ve şairin ferdî tecrübesinin ondaki memleket sevgisini güçlü bir şekilde ortaya çıkardığı düşünülebilir. Afyon, Milli Mücadele'ye her yönüyle tanıklık etmiş bir şehirdir. Nitekim birçok şiirinde sanatkârın bunu vurguladığını görüyoruz. İkincisi şairin ferdî tecrübesidir. Dokuz yaşında kaybettiği babası Câfer Çavuş'un Kafkas Cephesi'nde savaşmış olması, küçük yaşlardan itibaren, Osman Attilâ'da memleket meselelerine karşı bir duyarlığın gelişmesine sebep olmuştur.

Bir diğer sebep, içerisinde bulunduğu kültürel ortamdır. Gençlik döneminde tanıdığı Ahmet Kutsi Tecer, Vehbi Cem Aşkun, Behçet Kemal Çağlar ve sonra Remzi Oğuz Arık ve Peyami Safa ile kurulan dostluklar, onun şiirlerinde bu temanın yoğun bir şekilde işlenmesine sebep olmuştur.

Bütün bunlarla birlikte, kendine bırakılan edebî miras, elbette onun sanatı üzerinde etkili olmuştur. Kültürel altyapısını Ziya Gökalp'in oluşturduğu ve ilk defa 1923'te *Türkçülüğün Esasları* isimli eserinde yayınladığı “Halka Doğru” prensibi, Cumhuriyet'le birlikte siyasi bir hüviyet de kazanmıştır. “Halka Doğru” ilkesinin her şeyden önce aydınların düşünce dünyasında algılanışı farklıdır. Asırlarca millî kültürden mahrum kalan Türk

aydını, bu kültürün kaynağına, yani halka giderek, hem Türk halkını sosyal ve kültürel yönden tanıyacaklar hem de bu vesile ile halka medeniyet götüreceklerdir. Bu düşünceler, Cumhuriyet’le birlikte edebiyatımızda memleket temasının gelişmesini sağlamış; Cumhuriyet’ten önce Türk Ocakları ve Türk Derneği’nin yapmaya çalıştığını, Cumhuriyet’le birlikte Halkevleri, Muallimler Birliği, Halk Odaları, Halk Bilgisi Derneği gibi kültürel oluşumlar devam ettirmiş ve bu kapılardan geçen birçok edebiyat meraklısı genç, memleket edebiyatının gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Liseyi bitirdikten sonra Sivas’a giderek demiryollarında çalışmaya başlayan Osman Attilâ için Vehbi Cem Aşkun’u tanımak, adetâ bir dönüm noktası olur. Vehbi Cem Aşkun, kısa sürede kaynaştığı bu genç şairdeki şiir kabiliyetini gördükten sonra, onu Ankara’ya Ahmet Kutsi Tecer’e gönderir. Tecer, hayatı boyunca meslekî ve kültürel çalışmalarında halkı esas alan çizgisini hiç değiştirmemiştir. Daha on sekiz yaşında bir gençken Bolu’da çıkan *Dertli Gazetesi*’ne yazdığı bir yazıda: “*Ben ömrümün sonuna kadar Anadolu’yu dinleyeceğim ve onun sesini dinletmeye çalışacağım*” diyen Tecer, 1944’te Halkevleri Genel Merkezi’nin yayın organı olan *Ülkü*’de çıkan bir yazısında ise: “*Bilgisizi bilgilendirelim, şehri köye, köyü şehre getirelim*” (Gökdemir 1987:9) diyordu.

Nitekim Sivas’ta edebiyat öğretmenliği ve Milli Eğitim Müdürlüğü yaptığı yıllarda hep bunu gerçekleştirmeye çalıştı. Sivas’ta karşılaştığı edebiyat öğretmeni Vehbi Cem Aşkun ve müzik öğretmeni Muzaffer Sarısözen Beylerle birlikte kısa sürede halk kültürüne yönelik konusunda sonuçlar almaya başladı.

İşte Osman Attilâ, Sivas’ta Tecer’in hazırladığı böyle bir ortamla karşılaştı. Attilâ’daki şiir ışığını gören Tecer, kısa sürede Osman Attilâ ile dost olur; bu dostluk Osman Attilâ’nın milletvekilliği sırasında Milli Folklor Enstitüsünün kurulması (1966) gibi çok güzel meyveler verir.

Ankara’ya geldiği yıllarda tanıdığı bir diğer önemli kişi Behçet Kemal Çağlar’dır. Özellikle Tecer’in aracılığı ile çalışmaya başladığı *Ülkü* dergisi Osman Attilâ için tam bir okul olmuştur. Başta Halkevleri Genel Merkezi’nin yayın organı *Ülkü* olmak üzere, taşrada çeşitli isimler altında çıkarılan dergiler aracılığı ile halka ulaşmaya çalışılmış, bu dergilerin katkılarıyla da yer yer millî romantik karakter arz eden bir memleket edebiyatı vücuda getirilmeye çalışılmıştır. Faruk Nafiz gibi realist gözlemleri ile memleketin içinde bulunduğu durumu tasvir edenler, Tecer gibi folklor unsurlarını şiire taşıma gayreti içinde olanlar, Arif Nihat gibi hamasî üslûpla yazdıkları şiirlerinde kahramanlıkları gür sesle anlatanlar, Nazım Hikmet

gibi ülke meselelerinin halli için Marksizm'i teklif edenler, Türkleri Akdeniz medeniyetinden göstermek için sanat ve edebiyatta Yunan mitolojisinden istifade etmeye çalışanlar ve hatta Necip Fazıl gibi mistik bir bakışla, öncelikle kendi iç dünyasını araştırıp, onunla hesaplaşmaya çalışanların ortaya koyduğu edebiyat da, her şeyden önce "memleket" teması etrafında geliştirilmiş bir edebiyattır. (Enginün 2001:34-60)

Yukarıda anlatmaya çalıştığımız 1920-1940 şiirinin genel görüntüsünden Osman Attilâ'nın etkilenmediğini düşünmek elbette mümkün değildir. Özellikle Remzi Oğuz Arık'ın başında bulunduğu, tamamen fikrî ve estetik kaygılar taşıyan "Anadolucu" akımdan da oldukça etkilenen Osman Attilâ'nın şiir dünyasında memleket teması daha güçlü bir şekilde görülmeye başlar. Orhan Ulukan, *Baştanbaşa* (Attilâ 1959a:53) isimli şiir kitabı yayımlandığında, kitaba ismini veren "*Baştanbaşa*" şiirini Anadoluculuk düşüncesinin önemli isimlerinden Remzi Oğuz Arık'a okuduğunu ve Arık'ın Osman Attilâ'yı kucaklayıp tebrik ettiğini söyler. Bu küçük hatıradan Ulukan, Osman Attilâ'nın beslendiği kaynağa ve onun "memleket" meseleleri konusundaki tedirginliğine dikkat çeker:

"Memleketin ıstırabını ve baştanbaşa gurbet olduğunu anlatan bu Şair, Arık'a Gurbet adlı bir dergi çıkartmayı ilham etmiştir. Ne yazık ki bu dergi, Profesörün ölümü dolayısıyla ancak birkaç sayı çıkabilmiştir. Hatırasına saygı duyarak kitaba adını koyduğu ve Arık'a adadığı bu şiirinde diyor ki:

*"Hemşerim, ne sen sor, ne ben açayım;
Sözüm bitmez tasa, tükenmez derttir.
Aynı minval üzre, nere kaçayım?
Bu memleket, baştanbaşa gurbettir." (Baştanbaşa, s.53)*

Şair şiirinde memleketin ıstırabını anlatıyor. Memleket sevgisi onu Fadime, İrecep, Zehra ve Ahmet'in derdine ortak ediyor. Aşların yağsız-tuzsuz, suların çoraklı, yüzlerin buruşmuş, dudakların kuru, kirpiklerin ıslak oluşundan tedirgindir" (Ulukan 1959:35-43)

Öte yandan siyasete ilgi duymuş olması da şairi memleket meselelerine yönelten önemli sebepler arasındadır. Doğup büyüdüğü Afyon'dan başka Bolvadin, Akşehir, Silifke, Kütahya, Konya, Çorum, Balıkesir, Bursa, Ankara, İzmir ve İstanbul (Boğaziçi, Bebek) gibi vatan toprakları onun şiirinde yer alır. Hattâ, Varna yollarında bile memlekete

duyduğu özlemi dile getirir. Genellikle memleketi bölge bölge kültürel ve coğrafi güzellikleriyle anlatan Osman Attilâ'da, yer yer realist gözlemler de dikkat çeker. Bir Ankara-Çorum yolculuğunda yaptığı tespitler, Anadolu'da yaşanan imkânsızlıkların şiir diliyle ifadesidir:

*Nasıl kaderdir bu böyle
Uçsuz bucaksız.
Küsmüş toprak ana köyle
Ova ocaksız.
Yarık yarık yarılmış dağ
Susuz dereler.
Ağaç yok, nerde bahçe-bağ?
Ki ses vereler.
Bitmez yüzyılların yası
Zaman uyumuş.
Ankara – Çorum arası
Gök boş, toprak boş. (Attilâ 1975: 115)*

Şiirin son bölümündeki Ankara – Çorum kelimelerinin baş harfleri kitapta koyu dizerek (**a-ç**) temanın sezdirmeye çalışır.¹

Osman Attilâ, memleket meselelerine karşı çok duyarlı bir insandır. Meselâ, Bursa yangını üzerine kaleme aldığı Bursa milletvekili İhsan Sabri Çağlayangil'e ithaf ettiği “Bursa'ya” isimli şiirinde yangınla birlikte kaybolan kültürel değerlere dikkat çeker:

*Dönmüş cehenneme Kapalı Çarşı,
Tarih duman duman kapladı arşı...
Atalar ne söyler ihmale karşı?
İnsin Uludağ'ın karı Bursa'ya,
Türklüğün, tarihin yâri Bursa'ya. (Attilâ 1975: 117)*

---

¹ Böyle bir şekil hususiyetinin alışlagelmiş bir anlatma şekli olmadığını belirtmek gerekir.

Mut yollarında Anadolu'nun renk cümbüşünü gören Osman Attilâ, bu topraklara gerçek rengini Anadolu'nun fethi ile Türklerin verdiği farkındadır. Kulak verdiği turna sesi ona Karacaoğlan'ı hatırlatır. Selçuklu kümbeti, Yörük çadırı, yayla sediri ona Göksu deresinde, Toros dağlarında farklı bir zaman yaratır:

*Selçuklu kümbeti, Yörük çadırı;
Bana nenni ırlar, türkü dediri.
"Kara Ekşi" denen yaylâ sediri
Suyu büngül büngül, sağılmış süttten.*

...

*Toros dağlarına turmanır zaman;
Tepeler ardında tıkanır zaman,
Göksu deresinde yıkanır zaman
Mavga kalesidir nişan, Bozkurttan.
Dört mevsim ev kurmuş dağda, ovada;
Toprak ağaç ağaç, yaprak duada
Budur niyâzımız bizim dünyada
Allah Türk'ü ayırmazın bu yurttan... (Attilâ 1975: 141)*

"Selam Sana Akdeniz" şiirinde ise, Faruk Nafiz'in Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya giderken takip ettiği yolu bu sefer Kayseri'den-Çukurova yönünde, yani ters istikamette geçer. Çamlıbel, *Han Duvarları*'nda Anadolu'nun acısını tasvir ediyor; bu acıyı, yol boyunca konakladığı hanların duvarlarında arıyordu. Osman Attilâ, farklı bir gözle görmeye çalışır bu yolu:

*Kayseri'nin kapısında durmadım
Elma kokusuyla Ulukışla'ya
Çiftahan ışıklar, hiç oturdum
Karakış acaba nerde kışlaya?
"Adana Köprüsü Taştan" değilmiş
Kozan, Kadırlı'den Karatepe'ye...
Kale harcı ter'den yaştan değilmiş
Benzemiyor "Taş Aslan" sünepeye.*

*Andırın'ı yakın buldum tarihe:
“Çukur-ova” denmiş, çukur değildir.
Gerekli göremem bir, bir târife
Birçok Kale'ler var, mağrur değildir. (Attilâ 1975: 142-143)*

Genelde çeşitli zamanlarda yaptığı yolculuklarına ait memleket izlenimlerini anlatan Osman Attilâ'da “memleket” temasının farklı bir şekilde ele aldığı şiirlerinden biri de “Yunus Emre”dir. *Gözlerimin Söylettiği* isimli kitabında bulunan bu şiirde, memleketi, bir sanatkârın duyuşunda arar:

*Sakarya başı Bayat;
Açılır kanat kanat...
Fikirle hamur sanat
Birleşmiş bir düğünde.
Anadolu'da hep sır:
Karaman onda yatır
Erzurum hatırlatır
Uzanmış büyük ünde.
...
Çevre inler sus deyi,
Gönül bilmez us deyi
Vatanım Yunus deyi
Büyük şiir göçünde. (Attilâ 1975: 167)*

İstanbul'un farklı kültürel zenginlikleri bünyesinde barındırmasını şiirlerinde işleyen Osman Attilâ, İstanbul'un bu gizemli çehresini özellikle şiirin son iki dizesinde bir bilmece ustalığı ile anlatır:

*Altmışında bâkir, onbirinde dul,
Düşünme şair, “Bû şeh-i Sitanbul” (Attilâ 1975: 63)*

Son olarak, memleket temasının işlendiği şiirlerine örnek olması bakımından *İkilikler*” ismi altında yazıp yayınladığı ve memleketin çeşitli

bölgelerinin tabiat, insan ve şehir ilişkileri ile veciz bir şekilde anlattığı beyitlerden birkaçını verelim:

*Yıldızlar her gece değişen mahya;
Bir nazlı gelindir susar Kütahya.
Ruhum her güzelliğe vurgun, âşık, esirdir;
Acem kaşlar altında gözler Balıkesir'dir.
Diledik ki mâmur olsun dünyamız,
Ondan böyle vücut buldu Konya'mız. (Attilâ 1975: 124)*

Yukarıya aldığımız örneklerden başka, onun şiirin imkânlarıyla değişik memleket manzaralarını anlattığı çalışmaları da mevcuttur. Ahmet Kutsi Tecer, Onun derlediği “*Memleket Şiirleri*” için şöyle diyor:

“Memleket şiirleri, her biri güzel yurdumuzun bir köşesini bir bucağını dile getiren şiirlerden meydana getirilmiş bir kitap. Bir gönül coğrafyası.” (Özmen 1993:15)

Bu gönül coğrafyasını öncelikle gönül dünyasında oluşturup, sonra şiirine taşıyan Osman Attilâ, memleketine ait insan manzaralarını oluşturmaya çalışırken tarih (zaman) ve tabiat unsurlarıyla birleştirme gayretine girer. Böylece dikkatlere sunmaya çalıştığı Anadolu, bir coğrafi unsur olmaktan çıkıp, kolektif bir varlık hâline gelir. İşte, yılların emeğinin bir sonucu olan bu uğraş, bugün Osman Attilâ'ya verilen “*memleket şairi*” unvanını hakkıyla aldığını gösteriyor. Yaşar Faruk İnal, Osman Attilâ'nın “*memleket şairi*” olarak anılmasını haklı bulur:

“Dile kolay ama, memleketçi şiirin tam kırk yıldan beri hizmetinde olmak. Az şey mi? Halkevlerinin yaratıcı havası içerisinde yetişen Osman Attilâ, kırk yıl boyunca hep şiirin, yapmacıksız ve tamamıyla bizden olan şiirin yolundan ayrılmadı. Bu ısrarlı çalışması sonucu onu rahatlıkla “Memleket Şairi” olarak isimlendiriyoruz.” (İnal 1975:16-21)

Burada belirtmemiz gereken sanatçı kişiliğine ait bir diğer özelliği de şudur: Memleket sevgisini sadece kendi şiirleriyle dile getirmekle yetinmeyen Osman Attilâ, “*Memleket Şiirleri Antolojisi*” ile de Türk edebiyatına katkıda bulunmuştur.

IIIb. Tabiat

Osman Attilâ, “*Toprak, Ağaç ve İnsan*” isimli yazısında; “*Toprağı niçin severiz?*” sorusuna cevap ararken, tabiata bakışını şu şekilde ifade eder:

“*Biliriz ki toprak bizim anamızdır. Biliriz ki ecdadımızın mezarıdır. Biliriz ki atalarımızın yâdigârıdır. Biliriz ki toprak bizim her şeyimizdir... (...) Ezeli bir Türk itiyâdını tekrar ihya edelim. Ağaç sevgisini arttıracak imkânları çoğaltalım. Mektep duvarlarına ve umumî yerlere ‘Ağaç! Ağaç! Ağaç!’ levhalarını asalım. Çünkü Bozkır (Büyük Adam)ın uğurlu elinden tohumu almış bulunuyor. Bir kaynağın fışkıra fışkıra koca bir göl hâsıl ettiği gibi Bozkırın bu güzel başlangıcı da Dumlupınar çocuklarının alın teriyle genişleyecek, büyüyecektir... İnsan biraz da ağaca benzer. Onun gibi iyi bir iklim buldu mu tutar, büyür ve meyve verir. Topraklarımız, kahraman nesiller yetiştiği gibi, gürbüz ve verimli ağaçlar da vermek kudretini muhafaza ediyor.*” (Attilâ 1941:12)

Şair, yukarıdaki satırları kaleme aldığında henüz ondokuz yaşında bir gençtir. Yaşından ve tecrübesinden beklenmeyecek bir olgunlukla “*Toprak-Ağaç-İnsan*” ilişkisini dikkatlere sunar. 1959 yılında kaleme aldığı “*İlkyaz Şiirleri*” isimli yazısında ise, Klâsik şiirimizden başlayarak, Modern şiirde ve Halk şiirinde “*toprak ve tabiat*” konularının ne şekilde incelendiğini anlatır:

“*Başta insan olmak üzere, bütün canlıların müşterek dileği ilkyazdır. İlkyaz (yani bahar) yaşama isteğimizdir. (...) İnsan duygusu sanat yoluyla şekil bulur. Musikî, resim, heykel, nesir ve şiir; insan duygusunun şekil aldığı anlatımlardır. İhtiyar, İlkyaz’ı arar. Âşık, İlkyaz’ı gözler. Hasta, İlkyaz’ın anlatılmaz özlemindedir... İlkyaz şiirleri aşağı-yukarı bu duyguların dile gelmiş olanlarıdır. Çok içli olan milletimizin şairleri, İlkyaz’ı özlemle yaşama isteğini söylemek istemişlerdir. Halk şiiri, âşık koşması, türkü dediğimiz asıl Türk şiiri baharı ve bahara özlemi anlatır. Buna karşılık Tanzimat ve sonrası şiirimizde “akşam”ı, dolayısıyla karamsarlığı işleyen örnekler çok boldur. Güz, ihtiyarlık, ölüm ve akşam, son elli yıllık şiirimizde oldukça yekûn tutar.*” (Attilâ 1959b:37)

İlkyaz şiirini yazdığı 1938’den ölümüne kadar toprakla, tabiatla hep iç içe yaşama arzusunda olan Osman Attilâ, bir “*toprak çocuğu*” olduğunu hiç unutmaz. İlk şiir kitabında bulunan “*Hürriyet*” isimli manzumesinde, gerçek hürriyeti tabiatla bulur:

*Seni koparmağa kıyamam çiçek,
Her sabah karşımda sensin gülecek;
Seni çiğnemeye kıyamam böcek,
Yalnız bu zevk, yalnız bu tat benimdir.
Ovada çıkan su, ovanın malı,
Yaprağın yeşili, sarısı, alı,
Kâh selle, kâh yelle yola çıkmalı;
Küçük çay toprağın, Fırat benimdir. (Attilâ 1975:13)*

Osman Attilâ, tabiatla olup-bitenlerin farkında bir şairdir. Dünyanın vefasızlığından, adaletsizliğinden toprağa sığınır. Şair bu adaletsizliğin kaynağını, köy kültüründen kent kültürüne sağlıklı geçemeyişimizde arar. “*Toprak Anama Açık Mektup*” isimli manzumede böyle bir dikkat vardır:

*Ak ak mermerler var, alınlar kara;
Dağdaki Köroğlu burda maskara!
Gayri işimizi Tanrı onara,
Yürüyen her ayak bir başı ezer.
Hâkim gitmiş, geri aldım dâvayı,
Aşkım da kaybetti ulvî mânayı,
Burada boğmalı bu pis havayı,
Aman, sakın sana gelmesin bozar!
...
Kurtar Toprak Ana, düştüm çamura;
Benim ağzım bozkır, hasret yağmura.
Dizime, başıma taş vura vura
Yürüsem, derler ki: Bir deli gezer!... (Attilâ 1975:25)*

Osman Attilâ, hassas bir ruha sahiptir. Bir kuşun kanadı, bir suyun sesi veya bir yaprağın yeşili onu yakalamaya yetmiştir. Yukarıdaki örnekte, tabiatı “biz”e yönelik bir bakış açısıyla ele alan Osman Attilâ, “*Yeşilliğe Türkü*” isimli şiirinde, tabiatla kendi “ben”i arasında bir bağ kurar. Bu bir nevi, ferdi yalnızlığını tabiatla birleştirme gayretidir:

*Olmuş, olacağı içinde yitir,
Al benim gönlümü yeşilde bitir,
Ben gayri yoruldum, sürükle, götür.
Yeşillik, ben seni aramaktayım!*

...

*Yeşil seccadede ayım, yıldızım;
İnce bir türküdür pınarda sızım,
Yalnızım, yeşillik kurtar, yalnızım.
Yeşillik, ben seni aramaktayım! (Attilâ 1975:39)*

Osman Attilâ'nın aynı duyarlılığı, tabiat temasını işlediği diğer şiirlerinde de görmek mümkündür. Veysel'in "sadık yâr" dediği toprağı, Halk şiirinde olduğu gibi "toprak ana" diye isimlendirirse de, zaman zaman farklı bir bakış açısıyla ele alır. "Toprak Ben Senin Kulunum" şiirinden aşağıya aldığımız dörtlüklerde görüldüğü gibi, şair toprakta, "yaratıcı" bir taraf bulur:

*Kapım toprağa açılır,
Oradan öteye geçilir,
Kâh yürünür, kâh uçulur,
Toprak, ben senin kulunum.*

...

*Sen dindirirsin sızımı.
Ver oğlumu, ver kızımı.
Okudum alın yazımı:
Toprak, ben senin kulunum.
Sende arıttım içimi
Sende yürüttüm göçümü
Sende fârıttım suçumu
Toprak, ben senin kulunum. (Attilâ 1975:66-67)*

"Sabahleyin"de bulunan "tabiat" temasını işlediği şiirlerinden biri de "Gelincik"tir. "Gözlerimin Seyrettiği"ne de aldığı bu kısa şiirde "tabiat-vatan" ilişkisi kurulur. Gelincik çiçeğine rengini veren şehidin kanıdır:

*Yeşil çadır gerili
Yeşilin ortasında.
İçim al al serili
Bir gelincik tasında
...
Şafak sökme zamanı
Otta çiğ, toprakta nem.
Hangi şehidin kanı
Onun tohumu bilmem?... (Attilâ 1975:64-65)*

İkinci şiir kitabı olan “*Güpegündüz*”de de tabiat yoğun bir şekilde işlenmiştir. Kitabın yayınlandığı yıllarda bir değerlendirme yazısı yazan Enver Naci Gökşen, *Güpegündüz*’de tabiat şiirlerinin fazlalığına dikkat çekerek şöyle der:

“*Attilâ, tabiatı çok iyi tanıyan ve seven bir şair. Tabiattan da tıpkı kendisinden bahseder gibi söz ediyor. Yeşili seviyor. ‘Bulutlar’, şairle tabiatın imtizacından meydana gelmiş şiirlerden biri. Bu şiir şöyle biter:*

*Uzanıp gelsem bulutlarla
Dallar uyanır, çiçeklenir.
Yağmur, adına “Nisan” denir,
Dağ değişir, gülümser tarla.” (Gökşen 1957:3)*

Osman Attilâ, tabiatı anlattığı şiirlerinde daha çok; “*yağmur, bulut, deniz, çiçek, meyve, yeşil, rüzgâr, martı, kış, bahar, yaz, kuzu, yamaç, kağrı, ekin*” gibi kelimelerle tabiat-insan ilişkisi kurmaya çalışır. Tabiata bu tarz bir yaklaşımın sergilendiği güzel şiirlerden biri “*Karlı Dağda*” isimli manzumdur. Şair kendisi ile karın sakladığı tabiat arasında bir ilişki kurar. Gizlenen tabiat ona farklı şeyler düşündürür.

*Gök mavisinde içimiz,
Eriyen karda göçümüz,
Meyva verir ağacımız,
Karlı dağda, karlı dağda.
Kar altındadır düşüncem,
Yeşil çimen, sarı çiğdem,*

*Atım tanımaz olur gem,
Karlı dağda, karlı dağda
Kayıp olmuş yollar bizim,
Ne çıkar, kapansın izim,
Ben, bir sütbeyaz denizim,
Karlı dağda, karlı dağda. (Attilâ 1975:93-94)*

“Yeşilde Biten Yol” isimli şiirinde daha da ileri giderek tabiat içinde “kayboluvermek korkusu” yaşar:

*Çiçek belki söyleyecek,
İçinde sakladığını,
Bir gün bana da diyecek
Sular durakladığını.
Tatlı yeşillik dallarda,
Dağlarda kekik kokusu.
Yeşilde biten yollarda,
Kayboluvermek korkusu... (Attilâ 1975:106)*

Osman Attilâ, son şiir kitabı olan “Gözlerimin Söylettiği”nde, dış dünyada gelişen olaylara karşı gösterdiği hassasiyetten dolayı daha çok memleket sevgisi, kahramanlık ve Atatürk sevgisi gibi konulara yönelmiştir.

IIc. Kahramanlık ve Atatürk sevgisi

Cumhuriyet dönemi şiirinde, kahramanlık ve Atatürk sevgisi teması yoğun bir şekilde işlenmiştir. Genelde Millî Mücadele, Cumhuriyet ve İnkılâplar bu şiirlere kaynaklık eden unsurlardır. Osman Attilâ’nın Millî Mücadele’nin önemli şehirlerinden biri olan Afyon’da doğması, Afyon’un bu büyük mücadeleye şahitlik edecek özel mekânları bünyesinde barındırması onda bu meselelere karşı derin bir hassasiyetin oluşmasını sağlamıştır. Bu hassasiyeti sadece şiirlerinde değil, düzyazılarında ve özellikle Afyon’un kurtuluşu münasebetiyle her yıl kutlanan “Zafer Haftası” etkinliklerinde üstlendiği rollerde de görmekteyiz. Osman Attilâ’nın şiirlerinde yer alan kahramanlık ve Atatürk sevgisi teması iç içe geçmiş durumdadır. Bununla birlikte Türk milletinin dünden bugüne tarihi macerası içinde kazandığı zaferler ve kurduğu medeniyetlerle de dikkatlere sunulur.

“Gözlerimin Söylettiği”nde yer alan “Uyanır” isimli manzumesinin başına “Malazgirt Ovasında Alparslan Yolunda” notu düşülür. Şiir, söyleyiş tarzı bakımından destanı andırır. Arif Nihat Asya’nın da benzer söyleyişle kaleme aldığı şiirleri vardır. Osman Attilâ’nın bu şiiri, Asya’nın bu tarz şiirleri kadar başarılı olmasının yanında, bir tarih şuuru ve kolektif bir ruh içerir:

*Kavrulmuş topraklara
“Su gelir, ark uyanır”
Şavk vurur bayraklara
Gafleti terk uyanır.
Alpaslan çıkar yola;
Alperenler kol kola.
Kuş uçar, sağa sola
Bizans’ta org uyanır.*

...

*Anadolu dikilir;
Ayakta Münkir Nekir,
Duygu, düşünce, fikir
İnsanda erk uyanır.
Devletimin beşiği,
Tarihin altın ışığı;
Bu yurdun yakışığı
Kahraman ırk uyanır.*

...

*Gökte görünür Burak;
Yeşerir tuzlu çorak.
Uyumuş olan toprak
Sonunda Türk uyanır. (Attilâ 1975:132-133)*

Osman Attilâ’nın şiirleri içerisinde, hamasî anlatımın görüldüğü bir diğer şiir, “Kurtuluş Savaşı Destanı” diyebileceğimiz ve bugün Dumlupınar Şehitliği’nde tamamı kaide üzerine yazılan “Dumlupınar’da Şehit Askerin Mezarı Başında” isimli uzun manzumedir. Şiir sadece İstiklâl Mücadelesi’nde gösterilen kahramanlıkları anlatmaz. Türk milletinin

dünden bugüne İstiklâl Mücadelesi'nin âdeta biyografisi anlatılarak bir tarih Şuuru ortaya konmaya çalışılır:

*Bu kabarmış toprağa yüzünü sür, kucakla;
Elbette bağı vardır "olmuş"un "olacak"la.
Dudağa değer gibi şimdi alnı her erin,
Bu havada ruhları dolaşır Őehitlerin.
Biz, bu kutsî havanın içinde var olmuşuz.
Biz, bununla yoğrulmuş, biz bununla dolmuşuz.*

...

*Bir daha nikâh kıydık sevgili hürriyete;
Kahramanlık, Tanrı'dan vergidir bu millete...
Bir damla asil kanda bin mûcize saklıdır,
Bu topraklar Türklüğe inanmakta haklıdır.*

...

*Bir tarihten gelinir, bir tarihe gidilir;
Yaşamak isteyenler savaşmasını bilir.
Zamanın kahramanlar gelebilir hakkından
Bize sesler geliyor uzaklardan, yakından.*

...

*Söz verip baş koymuşuz: İstiklâl bize haktır,
Buna göz diken düşman çıksın, kahrolacaktır!...*

(Attilâ 1975:70-71)

Yer yer millî romantik bir tavrı düşündüren bu şiir, Türk milletinin bağımsızlığa ve hürriyete olan düşkünlüğünü anlatır.

Osman Attilâ'nın son kitabında işlediği temalardan biri de Atatürk'tür. Özellikle yetmişli yılların siyasi çıkmazlarla dolu olması, her zamankinden fazla bir lider ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Şair, bu yıllarda Atatürk'ü daha büyük bir hasretle anar:

*Tuttun elimizden, çıktık sefere,
Kurtardık vatani, milleti Atam.
Serdik kör denilen talihi yere,*

*Zaferdir savaşın nimeti Atam.
Dağlar altımızda at oldu bizim,
Sen dedin: “- Uyan Türk!” açıldı gözüm,
Sakarya suyunda yununca yüzüm,
Bilindi Türklüğün kıymeti Atam.
...
Bir eşin var mıydı civanmertlikte?
İyi ettik Sana “Ata” dedik te.
Sevgin göğsümüzde, eller tetikte,
Sendin bize Tanrı himmeti Atam. (Attilâ 1975:120-121)*

Osman Attilâ'nın şiirlerinde Atatürk'ün ölümü üzerine duyulan üzüntü de geniş bir şekilde yer alır. 1946'da *Ülkü* mecmuasına yazdığı “Atatürk'e Ağutlar” isimli makalenin girişinde Atatürk'ün ölümünün bizde ve dışarıda uyandırdığı tepkiyi şöyle anlatır:

“Sağlığında yazılanlar bir yana, ölümünde ve ölümünden sonra yazılanlar, söylenenler şöyle bir toplanıp incelenirse, Onun milletimiz ve dünya için ne büyük bir değerinde insan olduğu anlaşılır. Eşsiz bir insan, büyük bir kahraman olduğu için ona bizimle birlikte bütün dünya yandı. Atatürk sevgisi, milletimizde vatan sevgisi, millet sevgisi ve hayat sevgisiyle bir aradadır.” (Attilâ 1946:3)

“Ah Bu On Kasımlar” isimli şiirinde; *Her yılın On Kasımı / Depreştirir yasımı.* (Attilâ 1975:139) diyen Osman Attilâ, “Anıt-Kabir'de Yakınma” isimli şiirinde Atatürk'e duyduğu sevgiyi dile getirerek, sahte Atatürkçülerden yakınır:

*Adın sakız benzeri
Çiğnenir, yazık, Atam.
Yok iller tutar yeri
Her şeyler bozuk Atam.
...
Köy odası kandili
Değilsin elbet Atam
Şehitler doğrulacak
Afyon'dan, emret Atam! (Attilâ 1975:150-151)*

İİd. Diğer toplumsal temalar

Osman Attilâ, ikinci Şiir kitabı olan *Güpegündüz*'den itibaren daha yoğun bir Şekilde memleket meselelerine eğilir. Bir de “*memleket içinde memleket*” vardır: Afyon. Şair doğduğu bu topraklara duygusal bağlılığının dışında, bu topraklarda yaşanan fakirlik, cahillik ve kendi kaderine terkedilmişliğe karşı çıkar. Onu siyasete yönelten belki de bu karşı çıkıŐtır. Genç yaştan itibaren Afyon'un dışında yaŐamak zorunda kalıŐı, Osman Attilâ'da doğup büyüdüğu bu topraklara karşı baŐlangıçta belki duygusal ama zaman içinde bilinçli bir Afyon sevgisinin doğmasına sebep olur.

Osman Attilâ'da Afyon sevgisi dendiğinde herkesin aklına: *Belki çoğunuz beni Ankara'larda sanır / Afyon'da bir dam çökse yüreğim parçalanır.*(Attilâ 1975:124) beyti gelir. Bu sadece bir siyasetçinin oy aldığı topraklara karşı duyduğu sorumluluk değildir. Bu her Şeyden önce Şairin doğduğu topraklara karşı sorumluluğudur. Siyaset, onda var olan bu toplumcu ruhu daha etkin hâle getirmiŐtir.

Osman Attilâ, Afyon'a sadece çocukluk veya ilk gençlik hatıralarından bakmaz. Afyon, Milli Mücadele'nin mihenk taşlarından biridir ve Anadolu'nun yirminci asrın baŐlarında yeniden vatan olmasının bedelini en ağır ödeyen illerin başında gelir. Şair, her Şeyden önce bunun farkındadır. Topraklarında çok fazla Şehit mezarı barındırması sanatkârın bu kahraman toprakları sevmenin yanında, sorumluluklarını da arttırmıŐtır. *Sabahleyin*'de tamamen Afyon'dan ayrı kalıŐa duygusal bir yaklaşımın Şiiri olan “*Afyon Türküsü*”nde:

*“Güzelimdağı”ndan doğarken güneş.
Katmer katmer açar güllü Afyon'un.
Kerpiç bacalardan tüter bir ateŐ
O zaman konuşur dili Afyon'un.
“TaŐpınar”da kızlar gelir, eğleŐir,
İner dağlarına kuŐlar söyleŐir,
TaŐlarda çırpınır sular, ağlaŐır,
Döğer göğsü seher yeli Afyon'un. (Attilâ 1975:16-17)*

derken, daha o yıllarda bile Afyon'a esas kimliğini veren “zafer” gerçeğini hatırlatmadan geçemez:

*Göz göz suları var, doğup batıyor:
Toprağında bunca aslan yatıyor,*

*Koç yiğitler elde silâh tutuyor,
Zafere çıkıyor yolu Afyon'un. (Attilâ 1975:17)*

Son kitabında yer alan, “Atatürk Hep Kocatepe”de şiiri toprak zafer ilişkisi üzerine kurulmuştur. Elbette zafere giden yolu açan büyük komutanla birlikte:

*Bilelim Atatürk Kocatepe'de
Güneş doğacak her günküden iri.
Kanatları altında Afyon şehri
Bilelim Atatürk Kocatepe'de.
...
Şuhut'tan esen yel yamaçta serin
Doruklar kızıla boyanmak üzre.
Gazâsı yakın gâzi tepelerin
Sincanlı ovası uyanmak üzre. (Attilâ 1975:128-129)*

Osman Attilâ, Afyon'un dışında da birçok ilimizi değişik görünüşleri ile şiirimize taşımıştır. Genelde yurdun değişik bölgelerini insan ve tabiat zenginliği içinde şiirine yansıtan Osman Attilâ, Afyon'u da tabiat, tarih ve insanî zenginliği ile anlatır.

Aslında “memleket” teması içinde düşünülmesi gereken bu şiirler, şairin Afyon'a duyduğu kalbî bağlılığından dolayı ayrı başlık altında değerlendirmek gereğini duyduk. Osman Attilâ'nın çok yakınında bulunan Ahmet Tufan Şentürk ve İ. Ünver Nasrattinoğlu'nun bu konudaki düşünceleri, bizim tespitimizi doğrular mahiyettedir.

“Şair Osman Attilâ yaşadığı sürece, özüyle, sözüyle, türküsüyle, şarkısıyla, şiiriyle Afyonkarahisar'ı dile getirdi. 20 Nisan 1978 tarihinden sonra da Afyonlu hemşehrileri onu anmakta, onun yokluğuna yanmaktalar. O şimdi ettiklerini biçiyor, verdiklerini alıyor...” (Şentürk 1980:18); “Osman Attilâ, Bahçelievler'deki çatı katından başka dikili ağacı olmadığı halde, bugün birkaç milyon lira değerinde olan kitaplığını Afyonkarahisar'a, hemşehrilerine bağışlamıştır.” (Nasrattinoğlu 1986:11)

Belâsına göğüs gerdiklerim vay / Vay benim ömrümü verdiklerim, vay. (Attilâ 1975:124) diyerek, vefasızlığa karşı çıkan Osman Attilâ'nın kendi adına bir beklentisi yoktur. O bir halk adamıdır. Kırgınlıkları toplum

adınadır. Düşünceleriyle, davranışlarıyla ihanet içinde olanlara karşı toplum adına kırgınlıklar yaşar. “*Hoş görmek lâzım insanları*” diyen Şair, kendi diline, kültürüne, insanına karşı ihanet içinde olanları hoş görmez.

Süleyman korkmaz; Osman Attilâ’nın Cumhuriyet konusundaki heyecanının altında vatanseverliğinin bulunduğunu söyler:

“Halk idaresinin bu yurda ve bu yurdun insanına armağan ettiği güzel eserler, verimli işler ve yerinde hamleler her yurttaş gibi halk Őairlerimizi de sevindirip duygulandırmıştır ve coşturmuştur” (Korkmaz 1980:13)

Yukarıda anlatmaya çalıştığımız gibi Osman Attilâ’nın Şiirlerinde sadece ferdî duyuş ve sızlanmış yoktur. O, toplumu adına endişeyi bir ömür boyu yaşamış insandır. Şiirlerinde ağırlıklı olarak tabiat ve memleket konularının işlediği için Osman Attilâ’ya memleket Şairi denmiştir.

III. Sonuç

Şiir heveslisi diyebileceğimiz bir dönemde önce Sivas’ta Vehbi Cem Aşkun’la, sonra Ankara’da Ahmet Kutsi Tecer gibi toplumcu Őairlerle birlikte olması, siyasete ilgi duyması ondaki toplumsal duyarlığın sanatına yansımaya vesile olmuştur. Bu kısa tespitle birlikte Osman Attilâ’daki toplumsal temalarla ilgili Şu tespitleri yapmak mümkündür:

- Osman Attilâ, sevinciyle, üzüntüsüyle değişik memleket manzaraları anlatmaya çalışılır. Memlekete ait insan manzaralarını oluşturmaya çalışırken tarih (zaman) ve tabiat unsurlarından faydalanır.

- Osman Attilâ’nın Şiirlerinde Anadolu, coğrafî unsur olmaktan çok, kolektif bir varlık halinde dönüştürülerek anlatılır. Başta Afyon olmak üzere, memlekette yaşanan fakirlik, cahillik ve kendi kaderine terkedilmişliğe karşı çıkan Attilâ, yurdun değişik bölgelerini, insan ve tabiat zenginliği ile birlikte Şiirine taşır.

- Toprak ve tabiatla iç içe yaşama arzusunda olan Osman Attilâ, dünyadaki vefasızlıklardan, kötülüklerden “toprak ana” dediği tabiata sığınır. Gerçek hürriyeti burada bulan Şair, ferdî yalnızlığını tabiatla birleştirme gayreti içindedir.

- Yetmişli yıllarda yaşanan sosyal huzursuzluklar, Osman Attilâ’da kahramanlık ve Atatürk sevgisinin ön plâna çıkmasına sebep olur. Bağımsızlık mücadelesinin bütün şiddetiyle verildiği topraklarda doğup büyümesi, onu bu konularda daha duyarlı yapmıştır.

• Toplumdaki vefasızlığa çok içerleyen Osman Attilâ, düşünceleriyle, davranışlarıyla ihanet içinde olanlara, toplum adına tepki gösterir.

• *Memleket Şiirleri Antolojisi* de hazırlayan Osman Attilâ, bütün şiirleri içinde en fazla memleket temasına yer verdiği için “memleket şairi” ismi ile anılır olmuştur. Bununla birlikte tabiat ve aşk konusundaki şiirleri de bir hayli fazladır ve başarılıdır.

KAYNAKLAR

- Attilâ, Osman, (1941), “Toprak Ağaç ve İnsan”, *4 Eylül Dergisi*, Nisan, Sayı:26.
-----, (1946), “Atatürk’e Ağıtlar”, *Ülkü Dergisi*, 16 Kasım, Sayı:124.
-----, (1950), *Sabahleyin*, Güney Basımevi, Ankara.
-----, (1956), *Güpegündüz*, Sanat Basımevi, Ankara.
-----, (1959a), *Baştanbaşa*, Işık Matbaası, Ankara.
-----, (1959b), “İlkyaz Şiirleri”, *Türk Düşüncesi Dergisi*, 1 Ağustos, Sayı:59.
-----, (1975), *Gözlerimin Söylettiği*, Çağrı Yayınları, Ankara.
- Enginün, İnci, (2001), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Gökdemir, Sevgi, (1987), *Ahmet Kutsi Tecer*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Gökşen, Enver Naci, (1957), *Yeni Adam Gazetesi*, 26 Eylül, Sayı:758.
- İnal, Yaşar Faruk, (1975), “Gözlerimin Söylettiği”, *Yeni Adam Gazetesi*, 31 Ocak, Sayı:881.
- Korkmaz, Süleyman, (1980), “Cumhuriyet”, *Çağrı Dergisi*, Sayı:267.
- Nasrattınoğlu, İ. Ünver, (1986), *Beldemiz Dergisi*, Ocak-Şubat, Sayı: 5.
- Şentürk, Ahmet Tufan, (1980), *Çağrı Dergisi*, Eylül, Sayı:272.
- Ulukan, Orhan, (1959), “Osman Attilâ ve Baştanbaşa”, *Türk Düşüncesi Dergisi*, 1 Nisan, Sayı:55.
- Özmen, Murat, (1993), “Memleket”, *Çağrı Dergisi*, Aralık, Sayı:409.